

STRÓJ ZAMOJSKI KOBIECY

W zbiorach Muzeum Zamojskiego możemy wyróżnić cztery grupy kostiumologiczne: strój biłgorajski, zamojski, tarnogrodzki i strój hrubieszowski będący ubiorem pogranicza lubelsko-ukraińskiego. Strój ludowy był rodzajem wizytówki, mogącym wiele powiedzieć o jego właścicielu. Był dopasowany do wieku, pozycji społecznej i majątkowej, określał przynależność stanową, regionalną, stan cywilny i rodzaj zajęcia. Jego rozwój związany był z warunkami społeczno - gospodarczymi panującymi na polskiej wsi. Szczytowy rozwój ubioru ludowego przypadł na II połowę XIX w. Złożyło się na to kilka czynników. Jednym z nich było uwłaszczenie chłopów i poprawa warunków ich życia. Rozwój przemysłu, pojawienie się fabrycznych tkanin i barwników oraz gotowych elementów stroju, spowodował że stały się one tanie i powszechnie dostępne.

Większość ubrań, szczególnie okryć wierzchnich, była bardzo kosztowna, dlatego pieczołowicie ją przechowywano i zakładano tylko w niedziele, święta i na specjalne okazje. Wygląd strojów ludowych zmieniał się w czasie, wpływ na to miała moda panująca w warstwach wyższych. Ubiór młodzieży różnił się od ubrań noszonych przez starszych. Stroje panien i młodych mężatek sztyto z tkanin jaśniejszych i bardziej jaskrawych niż ubiory dojrzałych kobiet, zazwyczaj ciemnych i stonowanych. Młodzi mężczyźni częściej zakładali ozdobne kapelusze i kolorowe kamizelki. W większości regionów Polski to właśnie mężczyźni jako pierwsi zaprzestali noszenia tradycyjnych strojów, zastępując je gotową odzieżą fabryczną, zgodną z ogólnie panującą modą. Kobiety okazały się większymi tradycjonalistkami. Czas zaniku męskiego stroju ludowego to głównie przełom XIX i XX w. Niektóre elementy tradycyjnych strojów kobiecych były używane jeszcze w połowie XX w. Pierwsze informacje o stroju zamojskim pochodzą od Józefa Gluzińskiego z 1856 roku. Zebrane przez niego materiały posłużyły Oskarowi Kolbergowi do naukowego opracowania tradycyjnego ubioru zamojskiego. Strój noszony był na obszarze powiatu zamojskiego, którego trzy czwarte terytorium wchodziło w skład Ordynacji Zamojskiej (utworzonej w 1589 r.). Ludność nosząca strój zamojski zamieszkiwała obszar o stosunkowo dobrych glebach, gospodarstwa rolne przynosiły dość wysokie dochody, zaś bliskość silnego ośrodka miejskiego oraz dostęp do gotowej odzieży fabrycznej spowodował dość wczesne porzucenie ubioru tradycyjnego i zastąpienie go strojem typowo miejskim. Do początków XX w. odzież sztyto prawie wyłącznie z materiałów naturalnych: lnu, konopi, owczej wełny. Pod koniec XIX w., na świąteczny ubiór kobiecy, zaczęto przeznaczać tkaniny fabryczne.

W stroju zamojskim kobiety zamężne zawsze nosiły nakrycie głowy. Były to czepki siatkowe, „skośniaki” lub chustki. Latem noszono materiały płócienne, gładkie lub drukowane we wzory, zimą wełniane. Młode dziewczyny, zarówno podczas świąt, jak i na co dzień, mogły chodzić

z odsłoniętą głową, a włosy spletały w warkocze. Rolę bielizny i jednocześnie odzieży wierzchniej pełniły długie koszule, bez zapięcia. Niewidoczne części odświeżonej odzieży z oszczędności były szyte z gorszych gatunkowo materiałów, pozbawione ozdób, z tkanin lnianych lub wełnianych. Na koszulę zakładano gorset lub kaftanik oraz spódnicę, której gładki przód przysłaniała zapaska. Okryciem wierzchnim były płótnianki i sukmany, identyczne jak te noszone przez mężczyzn. Na przełomie XIX i XX w. ich miejsce zaczęły stopniowo zajmować duże wełniane chusty. Tradycyjne obuwie to chodaki i „tyszowiaki” – identyczne jak te noszone przez mężczyzn. Pod koniec XIX w. zastąpiły je czarne trzewiki na obcasie z długą cholewką. Do nich noszono pończochy robione na drutach lub szydełku. Uzupełnieniem stroju były naszyjniki z koralu prawdziwego lub jego imitacji.

Opracowała:

Kinga Kołodziejczyk

Adiunkt w Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenal

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura w sieci”